

SOCIJALNA DISTANCA PREMA DRŽAVLJANIMA RUSIJE U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA NAKON ESKALACIJE ORUŽANOG SUKOBA U UKRAJINI

Aleksandra Vučenović, Milica Jovičić

Nezavisni univerzitet Banja Luka, Pedagoški fakultet, Veljka Mladenovića 12E, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, vucenovic.aleksandra@mail.ru, milica.jovicic996@gmail.com

ORIGINALAN NAUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 355.4(477):[911.3::327(100)

COBISS.RS-ID 144520193

DOI: 10.63395/STEDJournal0801006V

Received: 23 March 2026.

Revised: 14 May 2026.

Accepted: 25 May 2026.

Published: 29 May 2026.

<https://stedjournal.com/>

Corresponding Author: Aleksandra Vučenović, Nezavisni univerzitet Banja Luka, Pedagoški fakultet, Veljka Mladenovića 12E, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, vucenovic.aleksandra@mail.ru

Copyright © 2026 Aleksandra Vučenović i Milica Jovičić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

Citation: Vučenović, A. i Jovičić, M. (2026). Socijalna distanca prema državljanima Rusije u zemljama Zapadnog Balkana nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. *STED Journal*, 8(1), 38-48.

APSTRAKT

Rad donosi komparativnu socijalno-psihološku analizu socijalne distance građana pet zemalja Zapadnog Balkana (Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Sjeverne Makedonije i Hrvatske) prema državljanima Rusije nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. Na uporednom uzorku primijenjena

je metodološki modifikovana Bogardusova skala kroz *forced-choice* dizajn dominantnog izbora, čime je instrument prilagođen nominalnom nivou mjerenja. Značajnost regionalnih razlika i intenzitet povezanosti provjereni su adekvatnom statističkom obradom podataka. Nalazi ukazuju na izraženu regionalnu polarizaciju i stabilne razlike u dominantnoj kognitivnoj kategorizaciji spoljne grupe u zavisnosti od konteksta matične države.

Ključne riječi: socijalna distanca, Bogardusova skala, Zapadni Balkan, oružani sukob u Ukrajini.

UVOD

Socijalna distanca konstrukt koji ima duboko ukorijenjeno značenje u sociologiji i socijalnoj psihologiji. Ona se najpreciznije može definisati kao stepen spremnosti prihvatanja ili odbacivanja pripadnika drugih grupa u zavisnosti od njihove društvene, kulturne ili etničke pripadnosti. U uslovima makro-društvenih kriza, poput pandemije ili ratnih sukoba, socijalna distanca dobija izraženiji karakter, transformišući se iz individualne predispozicije u kolektivni, transformišući se iz individualne predispozicije u kolektivni mehanizam emocionalne, kognitivne i identitetske zaštite.

Eskalacija oružanog sukoba u Ukrajini, koji je započeo 2022. godine specijalnom vojnom operacijom Ruske Federacije, imao je snažan uticaj na međunarodne odnose, ali i na unutrašnju percepciju ruskog naroda u brojnim zemljama. Iako u javnom i političkom prostoru dominiraju ekonomsko-političke sankcije i institucionalne mjere, na nivou građana došlo je do značajnih promjena u afektivnim i kognitivnim stavovima prema Rusima kao naciji. U regionu Zapadnog Balkana, specifični istorijski i kulturni odnosi

sa Rusijom dodatno komplikuju ovu dinamiku.

Prije izbijanja sukoba 2022. godine, u više istraživanja sprovedenih u regionu Zapadnog Balkana zabilježena je uglavnom pozitivna ili neutralna percepcija Rusije. Na primjer, prema izveštaju Balkanskog barometra, značajan dio građana Srbije i Republike Srpske u Bosni i Hercegovini smatrao je Rusiju prijateljskom državom, dok su stavovi u Hrvatskoj i Crnoj Gori bili ambivalentniji, uz izraženije oslanjanje na Evropsku uniju [1]. Isto tako, istraživanje CEDEM-a u Crnoj Gori pokazalo je da oko 30% građana ima pozitivan stav prema Rusiji, dok mlađe generacije izražavaju nešto veću distancu [2].

Takvi rezultati sugerišu da je Rusija bila relativno pozitivno pozicionirana u kolektivnoj svijesti stanovnika nekih balkanskih zemalja, često kroz prizmu zapadne spoljne politike, NATO alijanse i promovisanja multipolarnog svjetskog poretka. Međutim, trenutni konflikt postavio je ozbiljne izazove pred način na koji se kolektivno procesuiraju i vrjednuju nacionalni identiteti. U tom kontekstu, savremena socijalno-psihološka istraživanja potvrđuju da izbijanje rata u Ukrajini pokreće brzu reevaluaciju i restrukturiranje stereotipa prema ruskom narodu, pomjerajući fokus sa tradicionalnih kulturnih asocijacija na moralnu i bezbjednosnu evaluaciju [3].

Prije izbijanja rata u Ukrajini 2022. godine, više istraživanja ukazivalo je na uglavnom pozitivne ili neutralne stavove građana Zapadnog Balkana prema Ruskoj Federaciji. Ovi stavovi predstavljaju važan reper za razumijevanje potencijalne promjene koje se mogu pojaviti kao posljedica rata, medijske reprezentacije i spoljnopolitičkih orijentacija.

Komparativna analiza unutar ovog geopolitički specifičnog i identitetski podijeljenog regiona, omogućava nam dublje razumijevanje načina na koji spoljnopolitička kretanja i krizni konteksti oblikuju individualne kognitivne kategorizacije i strukturisu distancu prema pripadnicima jedne nacije.

TEORIJSKO-KONCEPTUALNI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Socijalna distanca jedan je od najznačajnijih konstrukata u proučavanju međugrupnih odnosa. Danas se, kao teorijski i metodološki alat, široko koristi u proučavanjima etničkih, nacionalnih klasnih, statusnih odnosa, pri čemu se stepen bliskosti ili udaljenosti najčešće mjeri Bogardusovom skalom socijalne distance ili nekom njenom modifikacijom.

Idejni tvorac ovog pojma je sociolog Georg Zimel (Georg Simmel), a dalju teorijsku razradu u sociološkim interpretacijama nastavio američki sociolog Robert E. Park. Za Georga Zimela, socijalna distanca predstavlja formalni oblik društvenosti koji opisuje odnos u kojem su akteri istovremeno povezani i razdvojeni [4]. Društveni odnos, po Zimelu, nikada nije stanje potpune bliskosti niti potpune odvojenosti: u svakom odnosu postoji napetost između „biti zajedno“ i „biti odvojen“, koja upravo proizvodi društvenu interakciju [4]. Po Zimelu, ovaj pojam ima dvostruku prirodu: s jedne strane označava prostornu dimenziju – stepen prostorne (fizičke blizine); s druge strane, ovaj pojam ima metaforičku dimenziju – označava kulturnu, moralnu i psihološku razdvojenost od drugih pojedinaca i društvenih grupa.

Robert Park preuzima Zimelov pojam socijalne distance, ali ga reinterpretira u „metaforičkom“ i psihološko–društvenom smislu, gotovo potpuno odvajajući od Zimelove ideje geometrijske (prostorne) distance [5]. Za Parka, socijalna distanca je stepen simpatije, povjerenja, prihvatanja ili odbijanja.

Emory S. Bogardus je odigrao ključnu ulogu u operacionalizaciji ovog koncepta, transformišući ga iz apstraktne teorijske ideje u empirijski mjerljiv fenomen [6], [7]. Njegov rad predstavlja prelaz od teorije ka metodološkoj primjeni, što je omogućilo da se pojam trajno ustalio u sociologiji i psihologiji, ali i drugim srodnim naučnim disciplinama.

U savremenoj socijalnoj psihologiji, socijalna distanca se posmatra kao dinamičan proces, koji u uslovima društvenih kriza i konflikata, aktivira bazične kognitivne i

afektivne mehanizme pojedinca. Ovi mehanizmi primarno uključuju:

- Percepciju prijetnje, gdje drugi narod ili grupa može biti viđena kao ugrožavajuća po sigurnost, vrijednosti ili kolektivni identitet [6];
- Dehumanizaciju, kroz koju se smanjuje empatija prema drugoj grupi, što omogućava opravdanje društvene distance [8];
- Kognitivne prečice i stereotipe, koji u kriznim situacijama pojednostavljaju kompleksne socijalne odnose i usmjeravaju individualne stavove na osnovu straha, lojalnosti ili istorijskih narativa [9]. Ovakva kognitivna redukcija blisko je povezana sa konceptom tabu kognicija, koji objašnjava kako pojedinci u uslovima visoke moralne i društvene polarizacije napuštaju nijansirane evaluacije i pribjegavaju rigidnom, jednoznačnom kategorisanju društvene stvarnosti [10].

Za potrebe istraživanja, tumačenje složene dinamike socijalne distance postavlja se u okvir tri komplementarna socijalno-psihološka modela: hipotezu o kontaktu, teoriju socijalne identifikacije i teoriju integrisane prijetnje.

Jedan od najuticajnijih teorijskih okvira za razumijevanje redukcije socijalne distance jeste hipoteza o kontaktu Gordona Allporta, prema kojoj direktni međugrupni kontakt, pod određenim uslovima (jednak status, kooperacija, institucionalna podrška), smanjuje predrasude i socijalnu distancu [11]. Metaanaliza Pettigrewa i Troppa, koja je obuhvatila 515 studija s više od 250.000 ispitanika, potvrdila je da međugrupni kontakt konzistentno smanjuje predrasude ($r = -0,21$) [12]. U kontekstu ovog istraživanja, hipoteza o kontaktu nudi objašnjenje za varijabilitet socijalne distance prema Rusima u regionu Zapadnog Balkana: države s istorijski dužim i intenzivnijim kulturnim, političkim i ekonomskim kontaktima s Rusijom, kao što je Srbija, očekivano mogu iskazivati nižu socijalnu distancu, dok države s ograničenijim ili pretežno negativno obilježenim kontaktom, iskazuju višu distancu.

Henri Tajfel i John Turner razvili su teoriju socijalne identifikacije (Social Identity Theory – SIT), koja objašnjava kako proces kategorizacije na „mi“ i „oni“ aktivira mehanizme favorizovanja vlastite grupe i distanciranja od spoljne grupe [13]. Prema SIT-u, pojedinci nastoje održati pozitivnu socijalnu identifikaciju kroz povoljno poređenje vlastite grupe sa drugima, što u uslovima međugrupnog konflikta postaje posebno izraženo. Sukob u Ukrajini deluje kao katalizator koji pojačava istaknutost nacionalnih i civilizacijskih kategorija, generišući povećanu distancu prema naciji koja se percipira kao odgovorna za konflikt. Istovremeno, za grupe koje dijele snažan simbolički identitet s Rusijom, kao što je slučaj s dijelom srpske javnosti kroz narativ pravoslavnog i slavenskog zajedništva, isti mehanizam proizvodi suprotan efekt: identifikacija sa narativom vlastite grupe, koji je istorijski i kulturološki blizak Rusiji, smanjuje percipiranu distancu prema njenim državljanima.

Walter G. Stephan i Cookie White Stephan razvili su teoriju integrisane prijetnje (Integrated Threat Theory – ITT), koja sistematizuje mehanizme putem kojih percipirana prijetnja od spoljne grupe povećava predrasude i socijalnu distancu [14]. Teorija razlikuje četiri tipa prijetnje: realističku prijetnju (ugroženost materijalnih resursa ili bezbjednosti), simboličku prijetnju (ugroženost vrijednosti i kulturnog identiteta), međugrupnu anksioznost (nelagoda u kontaktu) i negativne stereotipe. U kontekstu rata u Ukrajini, simbolička i realistička manifestuje se kroz percepciju da ruska spoljna politika ugrožava evropski politički poredak, vrijednosti i bezbjednosnu arhitekturu, što potencijalno može biti dominantan prediktor povišene socijalne distance u zemljama sa proevropskom orijentacijom, kao što je Hrvatska. Nasuprot tome, u zemljama gdje je Rusija percipirana kao saveznik ili zaštitnik, a ne kao prijetnja, prijetnja izostaje, a distanca ostaje niska ili se smanjuje uslijed solidarnosti i identifikacije.

METODOŠKI OKVIR

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je socijalna distanca kao bazični socijalno-psihološki fenomen u percepciji državljana Rusije među građanima zemalja Zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Hrvatska) u specifičnom kontekstu nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini.

Istraživanje se fokusira na:

- Stavove i spremnost građana na interakciju sa državljanima Rusije u kontekstu različitih društvenih uloga;
- Socio-psihološke faktore koji utiču na formiranje i strukturisanje socijalne distance;
- Specifičnosti manifestovanja stavova u promijenjenim uslovima koje generišu međugrupni konflikt i globalna polarizacija.

Istraživačke hipoteze

Rad se bazira na dvije alternativne naučne hipoteze:

H1: Postoji statistički značajna razlika u strukturi i nivou socijalne distance prema državljanima Rusije među posmatranim zemljama Zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Hrvatska).

H2: Građani zemalja Zapadnog Balkana izražavaju veću socijalnu distancu prema državljanima Rusije u domenu bliskih ličnih odnosa (npr. brak, prijateljstvo) nego u profesionalnim (kolega, komšija) i formalno-institucionalnim odnosima (npr. državljanstvo, uloga gosta, turiste).

Ciljevi istraživanja

Glavni cilj: Ispitati strukturu i intenzitet socijalne distance prema državljanima Rusije u zemljama Zapadnog Balkana nakon eskalacije rata u Ukrajini.

Specifični ciljevi:

1. Utvrditi raspodjelu dominantnih izbira na modifikovanoj Bogardusovoj skali socijalne distance;
2. Analizirati razlike u socijalnoj distanci u zavisnosti od bazičnog nivoa socijalnog odnosa (lični, profesionalni i institucionalni nivo);

3. Uporediti dobijene rezultate između različitih zemalja regiona.

Uzorak

Istraživanje je sprovedeno u pet država regiona Zapadnog Balkana: Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Hrvatska. Podaci su prikupljeni u periodu od septembra do decembra 2025. godine, u fazi kada su se primarni medijski narativi nakon izbijanja sukoba već stabilizovali.

Ukupan uzorak obuhvata 1619 ispitanika, sa sljedećom distribucijom:

- Srbija 500 (30,9%);
- Bosna i Hercegovina 349(21,5%);
- Crna Gora 170 (10,5%);
- Sjeverna Makedonija 250 (15,5%);
- Hrvatska 350 (21,6 %).

Podaci su prikupljeni CAWI metodom (*Computer-Assisted Web Interviewing*) putem digitalnog upitnika na platformi Google Forms. Svi ispitanici su državljanima navedenih zemalja, starosti od 18 do 65 godina, različitog nivoa obrazovanja, urbanog i ruralnog porijekla.

Metod i instrument istraživanja

U radu je primijenjena kvantitativna metoda istraživanja putem standardizovanog upitnika zatvorenog tipa. Kao primarni instrument korišćena je specifično modifikovana verzija Bogardusove skale socijalne distance. Ispitanicima je ponuđeno sedam uloga koje predstavljaju različite oblike socijalne bliskosti i prihvatljivosti državljana Rusije:

- Kao bliskog rođaka (bračnog partnera);
- Kao bliskog prijatelja;
- Kao komšiju;
- Kao kolegu na poslu;
- Kao državljanina moje zemlje;
- Kao gosta (turistu) u mojoj zemlji;
- Ne bih želio da ga vidim u svojoj zemlji.

U pogledu metrijskih karakteristika instrumenta, izvršena je svjesna konceptualna modifikacija. Iako je Bogardusova skala izvorno zamišljena kao kumulativna (Guttmanova) skala, za potrebe istraživanja transformisana je u formu jednostrukog

Vučenović, A. i Jovičić, M. (2026). Socijalna distanca prema državljanima Rusije u zemljama Zapadnog Balkana nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. *STED Journal*, 8(1), 38-48.

izbora, prisilnog izbora (*forced-choice*) radi detekcije primarnog/dominantnog stava. Umjesto označavanja svih prihvatljivih uloga, od ispitanika je zahtijevano da odaberu samo jednu tvrdnju koja predstavlja njihovu primarnu asocijaciju i dominantan stav prema ciljnoj grupi. Ovom modifikacijom instrument gubi ordinalna svojstva i prelazi na nominalni nivo mjerenja (skala dominantnog izbora), što je teorijski opravdano radi identifikacije kognitivne kategorizacije pripadnika druge nacije u uslovima akutne geopolitičke krize. Statistička značajnost razlika i jačina povezanosti varijabli testirani su primjenom Hi-kvadrat testa nezavisnosti i Cramerovog V koeficijenta.

Pored navedenog, za potrebe testiranja hipoteze (H2), ovih sedam uloga je teorijski sažeto u tri bazična nivoa socijalnih odnosa: lični/intimni nivo (stavke 1–2), profesionalni nivo (stavke 3–4) i institucionalni nivo (stavke 5–7). Ova tripartitna kategorizacija odgovora teorijski je i metodološki opravdano prelazom sa deskriptivne analize pojedinačnih uloga na konceptualni nivo mjerenja. Grupisanje u tri diferencirana nivoa omogućava precizno testiranje socijalno-psiholoških konstrukata iz teorije socijalnog identiteta i teorije integrisane prijetnje, fiksirajući stavove ispitanika u jasne sfere društvene interakcije (privatnu, poslovnu i javno-pravnu sferu).

U okviru ovako postavljenog istraživačkog nacrtu operisalo se sa sljedećim ključnim varijablama:

Nezavisna varijabla – geografsko porijeklo ispitanika, odnosno pripadnost jednoj od pet država regiona Zapadnog Balkana (Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Crna Gora), što predstavlja kategoričku varijablu nominalnog nivoa mjerenja.

Zavisna varijabla – socijalna distanca prema državljanima Rusije, operacionalizovana kroz dominantni *forced-*

choice izbor uloge na modifikovanoj Bogardusovoj skali (nominalni nivo) za potrebe prve hipoteze, odnosno kroz tri sažeta nivoa socijalnih odnosa (lični, profesionalni i institucionalni nivo) za potrebe druge hipoteze.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju prikazani su empirijski nalazi dobijeni primjenom modifikovane Bogardusove skale socijalne distance na uzorku građana pet zemalja Zapadnog Balkana.

S obzirom na implementirani *forced-choice* dizajn prisilnog izbora, prikupljeni podaci imaju svojstva nominalnih kategoričkih varijabli, te su prikazani u formi kros-tabulacija frekvencija i pripadajućih procenata. Statistička provjera postavljenih istraživačkih hipoteza i značajnosti odstupanja među posmatranim uzorcima sprovedena je primjenom Hi-kvadrat testa nezavisnosti. Kako bi se neutralisao uticaj ukupne veličine uzorka (N = 1619) na vrijednost samog testa i precizno utvrdio stvarni socio-psihološki intenzitet i snaga povezanosti između geografskog porijekla ispitanika i strukturisanja njihovih stavova, izračunat je Cramerov V koeficijent kontingencije. Rezultati su strukturirani u dvije komparativne cjeline: primarnu analizu svih sedam izvornih uloga (za potrebe testiranja opšte hipoteze (H1) i naknadnu analizu sažetih teorijskih nivoa odnosa (za potrebe testiranja hipoteze (H2)

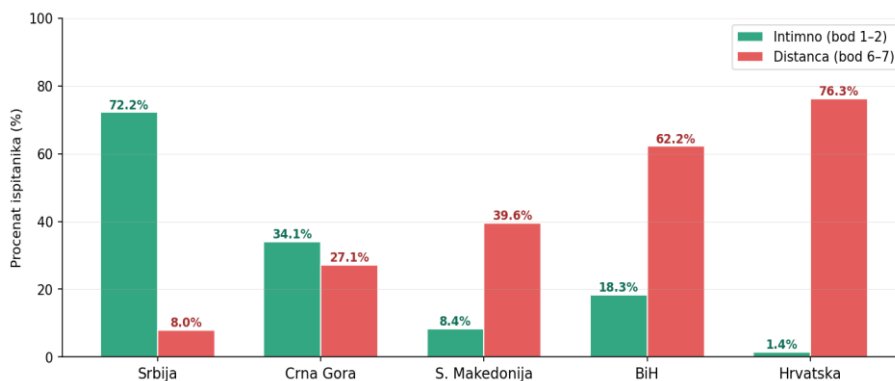
S ciljem utvrđivanja opštih obrazaca i frekvencija odgovora ispitanika na Zapadnom Balkanu, u Tabeli 1 je prikazana unakrsna tabulacija (kros-tabulacija) sirovih frekvencija i pripadajućih procenata za svih sedam izvornih kategorija modifikovane Bogardusove skale socijalne distance.

Tabela 1. raspodjela odgovora po pojedinačnim kategorijama (%)

Kategorija	BiH (N=349)	Crna Gora (N=170)	S. Makedonija (N=250)	Srbija (N=500)	Hrvatska (N=350)
Blizak rođak	5 (1,4%)	39 (22,9%)	4 (1,6%)	216 (43,2%)	1 (0,3%)
Blizak prijatelj	59 (16,9%)	19 (11,2%)	17 (6,8%)	145 (29%)	4 (1,1%)
Komšija	25 (7,2%)	16 (9,4%)	48 (19,2%)	54 (10,8%)	17 (4,9%)
Kolega	22 (6,3%)	12 (7,1%)	51 (20,4%)	18 (3,6%)	47 (13,4%)
Državljanin	21 (6%)	38 (22,4%)	31 (12,4%)	27 (5,4%)	14 (4,0%)
Gost/turista	210 (60,2%)	37 (21,8%)	86 (34,4%)	27 (5,4%)	178 (50,9%)
Ne želi ih vidjeti	7 (2%)	9 (5,3%)	13 (5,2%)	13 (2,6%)	89 (25,4%)

Kako bi se jasnije uočile radikalne razlike na samim polovima skale, odnosno između ekstremne bliskosti i ekstremne distance, u nastavku je prikazan Dijagram 1. Ovaj vizuelni prikaz direktno suprotstavlja zbirne procenete intimnih odgovora (bodovi 1 i 2) naspram distanciranih odgovora (bodovi 6 i 7) za svaku od posmatranih zemalja. Izolacija ovih ekstremnih polova skale i svjesno

izostavljanje središnjih kategorija (komšija, kolega, državljanin), primijenjeni su s ciljem analitičkog pročišćavanja vizuelnog prikaza. Na ovaj način se maksimizira kontrast između zone primarne bliskosti i zone striktnog distanciranja, što omogućava neposredan uvid u bazičnu polarizaciju stavova u regionu (hipoteza H1).

Dijagram 1. Intimni vs. distancirani odgovori (%)

Za provjeru statističke značajnosti uočenih razlika između pet zemalja na kompletnoj skali od sedam kategorija primijenjen je Hi-kvadrat test nezavisnosti. Rezultati testa pokazuju da postoji statistički visoko značajna i snažna povezanost između geografskog porijekla ispitanika i nivoa

iskazane socijalne distance prema državljanima Rusije, $\chi^2(24) = 1.042,57$, $p < 0,001$, Cramerov V = 0,401.

Ovi indikatori nedvosmisleno potvrđuju prvu alternativnu hipotezu (H1 – zemlja porijekla ispitanika presudno i stabilno

Vučenović, A. i Jovičić, M. (2026). Socijalna distanca prema državljanima Rusije u zemljama Zapadnog Balkana nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. *STED Journal*, 8(1), 38-48.

determiniše stepen prihvatanja ili odbijanja ciljne grupe).

Iz dobijenih podataka je vidljivo da Srbija generiše izrazitu dominaciju intimnih odgovora (72,2%), dok Hrvatska i BiH pokazuju radikalno suprotan trend sa koncentracijom u zonama visoke distance i institucionalnog kontakta (76,3) i (62,2%).

Radi dublje teorijske analize i testiranja druge hipoteze (H2), izvornih sedam kategorija skale sažeto je u tri teorijska nivoa socijalnih odnosa: lični/intimni nivo (bodovi 1–2), profesionalni nivo (bodovi 3–4) i institucionalni/ekskluzivni nivo (bodovi 5–7).

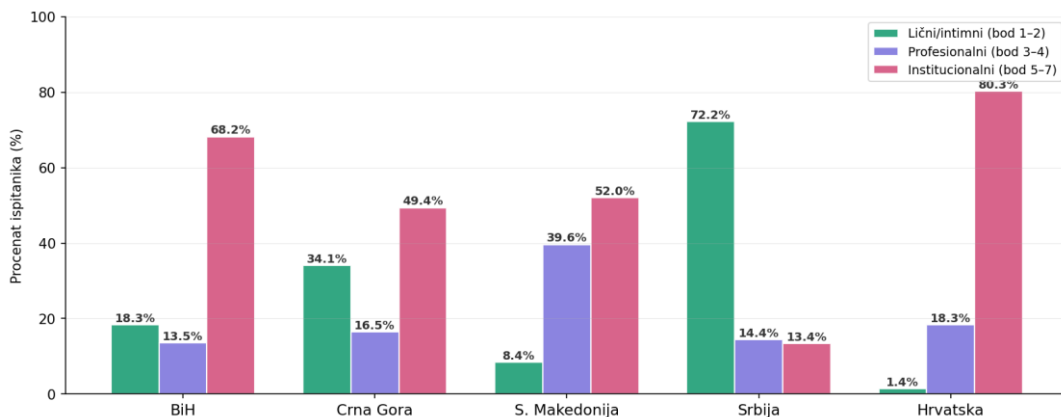
U Tabeli 2 su sumirani ovi odnosi.

Tabela 2. Raspodjela odgovora po nivoima socijalnih odnosa

Nivo socijalnih odnosa	BiH (N=349)	Crna Gora (N=170)	S. Makedonija (N=250)	Srbija (N=500)	Hrvatska (N=350)
Lični/intimni nivo (bod 1-2)	64 (18,3%)	58 (34,1%)	21 (8,4%)	361 (72,2%)	5 (1,4%)
Profesionalni nivo (bod 3-4)	47 (13,5%)	28 (16,5%)	99 (39,6%)	72 (14,4%)	64 (18,3%)
Isntitucionalni nivo (bod 5-7)	238 (68,2%)	84 (49,4%)	130 (52,0%)	67 (13,4%)	281 (80,3%)

Kako bi se unutrašnja struktura i unutar-grupni balansi ova tri teorijska nivoa odnosa lakše vizuelno uporedili među posmatranim društvima, u nastavku je prikazan Dijagram 2.

Grafički prikaz sadrži tri diferencirana stuba po svakoj zemlji, omogućavajući direktan uvid u sferu (ličnu, profesionalnu ili institucionalnu) u kojoj se stavovi ispitanika dominantno koncentrišu ili prelamaju.

Dijagram 2. Distribucija odgovora kroz tri nivoa socijalnih odnosa (%)

Ponovljenim Hi-kvadrat testom nezavisnosti nad sažetom kontingencijskom tabelom 5 x 3 provjerena je stabilnost povezanosti nakon grupisanja podataka. Rezultati i u ovom slučaju pokazuju ekstremno visoku i stabilnu statističku značajnost

odstupanja $\chi^2(8) = 751,20$, $p < 0,001$. Vrijednost Cramerovog V koeficijenta iznosi $V = 0,482$, što implicira još snažniji (supstancijalan) intenzitet povezanosti i potvrđuje da makro-društveni (državni) kontekst objašnjava skoro polovinu ukupnog varijabiliteta u stavovima.

Ovi rezultati pružaju djelimičnu potvrdu druge alternativne hipoteze (H2). Pravilo da građani izražavaju veću distancu u ličnim nego u institucionalnim odnosima potvrđuje se kao stabilna zakonitost u Hrvatskoj (gdje je institucionalni nivo na 80,3%), Bosni i Hercegovini (68,2%) i Sjevernoj Makedoniji (52,0%). Međutim, hipoteza gubi univerzalni karakter na nivou cijelog regiona zbog potpunog drugačijeg obrasca u Srbiji, gdje uprkos postavljenim očekivanjima dominira lični nivo odnosa (72,2%), kao i specifičan nalaz zvog polarizacije u Crnoj Gori.

DISKUSIJA

Sprovedena empirijska analiza i dobijeni statistički indikatori pružaju osnovu za testiranje postavljenih alternativnih hipoteza, kao i za dubinsku psihološku, sociološku i geopolitičku interpretaciju uočenih fenomena unutar društava Zapadnog Balkana.

Prva alternativna hipoteza (H1) pretpostavljala je postojanje značajne razlike u nivou socijalne distance prema ruskom narodu u zemljama Zapadnog Balkana. Rezultati Hi-kvadrat testa nezavisnosti sprovedenog nad kompletnom kontingencijskom tabelom svih sedam kategorija Bogardusove skale nedvosmisleno i sa maksimalnim statističkim povjerenjem potvrđuju ovu hipotezu: $\chi^2(24) = 1.042,57$, $p < 0,001$. S obzirom na to da vrijednost Hi-kvadrata raste sa veličinom uzorka ($N = 1619$), ključni uvid u stvarnu supstancijalnost ove veze pruža izračunata vrijednost Cramerovog V koeficijenta koja iznosi $V = 0,401$. U metodologiji društvenih nauka, koeficijent ove veličine pokazuje snažan (visok) intenzitet povezanosti. Ovaj nalaz naučno dokazuje da stav prema državljanima Rusije nije univerzalan niti homogen na prostoru Zapadnog Balkana, već je primarno i stabilno determinisan makro-društvenim i geopolitičkim okvirom države kojoj ispitanici pripadaju.

Druga alternativna hipoteza (H2) pretpostavljala je da građani zemalja Zapadnog Balkana izražavaju veću socijalnu distancu prema Rusima u domenu bliskih ličnih odnosa (brak, prijateljstvo) nego u profesionalnim i institucionalnim odnosima (kolega, komšija, gost/turista). Ponovljeni Hi-kvadrat test nezavisnosti nad sažetom tabelom teorijskih

nivoa odnosa 5×3 , potvrdio je stabilnost i visoku značajnost razlika: $\chi^2(8) = 751,20$, $p < 0,001$, uz rast intenziteta povezanosti na Cramerov $V = 0,482$. Uprkos visokoj statističkoj značajnosti, detaljna unutar-grupna analiza procenata pokazuje da se hipoteza (H2) može prihvatiti samo djelimično. Naime, klasična logika unutrašnjeg gradijenta Bogardusove skale – prema kojoj je distanca niska u formalnim, a visoka u intimnim sferama – potvrđuje se kao stabilna zakonitost isključivo u Hrvatskoj (gdje institucionalni i ekskluzivni nivo obuhvata radikalnih (80,3%), Bosni i Hercegovini (68,2%) i Sjevernoj Makedoniji (52,0%). Nasuprot tome, Srbija demonstrira potpuno drugačiji i teorijski neočekivan obrazac sa ekstremnom koncentracijom odgovora na ličnom i intimnom nivou (72,2%), dok su profesionalne (14,4%) i institucionalne kategorije (13,4%) zastupljene u znatno nižim procentima. Istovremeno, Crna Gora reflektuje specifičnu unutrašnju polarizaciju i balans između ličnog (34,1%) i institucionalnog nivoa (49,4%). Shodno tome, hipoteza (H2) gubi svoj univerzalni karakter na nivou cijelog regiona, s obzirom na to da su specifični istorijski i spoljnopolitički narativi pojedinačnih država nadjačali teorijske pretpostavke o linearnom rastu distance na skali.

Radikalno diferencirani profili socijalne distance, unutar analiziranih društava, mogu pronaći svoje duboko eksplanatorno utemeljenje u tri teorijska modela postavljena u uvodu rada:

1. Restriktivno-institucionalni obrazac (Hrvatska i BiH) kroz prizmu Teorije integrisane prijetnje (ITT): Ekstremno visoka distanca u Hrvatskoj i visok procenat potpunog odbacivanja kontakta (kategorija "ne želi ih vidjeti" iznosi čak (25,4%) direktna su refleksija visoke simboličke prijetnje. Kao članica Evropske unije i NATO-a, Hrvatska je u potpunosti integrisana u zapadni bezbjednosni i vrijednosni diskurs, te se oružani sukob u Ukrajini percipira kao direktan napad na demokratske vrijednosti i evropski poredak. U Bosni i Hercegovini, takva dominacija institucionalne uloge gosta/turiste (60,2%) i ukupna distanca (68,2%) potenijalno

ukazuju na aktivaciju realističke prijetnje. Stephan i Stephan (2000) postuliraju da socijalna distanca ne nastaje iz izolovane lične netrpeljivosti, već funkcioniše kao odbrambeni socio-psihološki mehanizam: pojedinci i grupe podižu distancu kako bi kreirali psihološku i institucionalnu barijeru prema grupi koja se percipira kao nosilac realističke (bezbjednosne) ili simboličke (vrijednosne) opasnosti. Uslijed sopstvenog istorijskog iskustva rata i kompleksnih, identitetski podijeljenih unutrašnjih političkih odnosa, ruski uticaj se može percipirati kao potencijalni faktor destabilizacije, što rezultira fiksiranjem ruskih državljana na bezbjednu, formalnu udaljenost – oni su prihvatljivi kao prolazni ekonomski akteri (turisti), ali bez prava na društvenu integraciju;

2. Emotivno-identitetski obrazac (Srbija) kroz prizmu Teorije socijalnog identiteta (SIT) i hipoteze o kontaktu: Rezultati u Srbiji narušavaju opšti regionalni trend. Prema Tajfelovoj teoriji (SIT), proces kategorizacije je usmjeren ka unutra, a ne ka vani: ovdje kroz duboko ukorijenjen narativ o slovenskom i pravoslavnom bratstvu, državljani Rusije se ne percipiraju kao spoljne grupe ("oni"), već se apsorbuju u krug proširene vlastite grupe ("mi"). Shodno Allportovoj hipotezi o kontaktu, možemo reći da ovaj dugotrajni, istorijski i medijski snažno afirmisan pozitivan kontakt, doveo do ovako niske socijalne distance u privatnoj sferi (72,2%);

3. Pragmatično-profesionalni obrazac (Sjeverna Makedonija): Sjeverna Makedonija bilježi jedinstven profil sa najvišim profesionalnim nivoom u regionu (39,6%), gdje kategorije kolege i komšije čine okosnicu stavova. Ovo društvo demonstrira obrazac "funkcionalne prihvatljivosti", što može biti odraz kognitivne kohabitacije dvije struje: zvanične euroatlantske političke orijentacije države (članica NATO-a) i bazičnih kulturno-religijskih veza koje dijela stanovništva dijeli sa slovenskim narodima. Rezultat je pragmatična otvorenost za saradnju u javnoj sferi, uz

zadržavanje jasne rezerve prema intimnom prožimanju;

4. Polarizovan i ambivalentan obrazac (Crna Gora): Rezultati u Crnoj Gori odražavaju bazični identitetski rascjep unutar samog društva. Oštra podijeljenost između visokog prihvatanja na ličnom nivou (blizak rođak – 22,9%) i striktnog institucionalnog distanciranja, oslikava unutrašnju političku kohabitaciju istorijskih i kulturnih veza sa Rusijom naspram zvanične pro-evropske i NATO političke i bezbjednosne agende države.

ZAKLJUČAK

Sprovedeno komparativno istraživanje uspješno je mapiralo složenu geografiju socijalne distance na Zapadnom Balkanu prema državljanima Rusije u specifičnom kontekstu nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. Rezultati studije nude naučni, metodološki i teorijski doprinos razumijevanju međugrupnih odnosa u kriznim geopolitičkim vremenima.

Metodološki doprinos rada ogleda se u uspješnoj modifikaciji Bogardusove skale kroz implementaciju *forced-choice* dizajna (nominalna skala dominantnog izbora). Dok tradicionalni kumulativni model mjeri hipotetičku maksimalnu spremnost na bliskost, ovaj inovativni pristup omogućio je identifikaciju primarne kategorizacije i dominantnog stava ispitanika. Primoravanje ispitanika na jedan izbor eliminisalo je efekat mehaničkog odgovaranja i ponudilo čistu bazu podataka za obradu. Dodatnu naučnu težinu i reprezentativnost radu daje obiman uzorak (N = 1619), sistematično prikupljen iz pet država regiona.

Teorijski doprinos rada ogleda se u jasnom dokazu da socijalna distanca u epohama velikih globalnih potresa prestaje biti samo individualni psihološki fenomen ili manifestacija ličnih predrasuda. Ona se transformiše u kolektivni politički stav i direktan indikator geopolitičkog svrstavanja cijelog društva. Tri primijenjena teorijska modela (Allport, Tajfel, Stephan) integrisana su u jedinstven eksplanatorni okvir koji dokazuje da su stavovi građana duboko ukorijenjeni u širi bezbjednosni, istorijski i religijski kontekst države kojoj pripadaju.

Vučenović, A. i Jovičić, M. (2026). Socijalna distanca prema državljanima Rusije u zemljama Zapadnog Balkana nakon eskalacije oružanog sukoba u Ukrajini. *STED Journal*, 8(1), 38-48.

Kao preporuka za buduća istraživanja, nameće se potreba za sprovođenjem longitudinalne studije koja bi pratila dinamiku socijalne distance nakon eventualnog završetka ili transformacije sukoba u Ukrajini. Takođe, uvođenje dodatnih demografskih i ideoloških varijabli, poput političke afilijacije ispitanika, medijske pismenosti i izvora informisanja, omogućilo bi još preciznije modelovanje faktora koji oblikuju socijalnu distancu na Balkanu.

LITERATURA

1. Regional Cooperation Council. (2021). *Balkan Barometer 2021: Public Opinion Survey*. Sarajevo: RCC.
2. CEDEM. (2018). *Političko javno mnjenje Crne Gore: Avgust 2018*. Podgorica: Centar za demokratiju i ljudska prava.
3. Imhoff, R., & Lamberty, P. (2022). A slippery slope: Stereotyping Russians in the context of the war in Ukraine. *Current Opinion in Psychology*, 47, 101402.
4. Simmel, G. (1950). *The sociology of Georg Simmel* (K. H. Wolff, Trans. & Ed.). New York: Free Press.
5. Park, R. E., & Burgess, E. W. (1921). *Introduction to the science of sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
6. Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distances. *Journal of Applied Sociology*, 9, 299–308.
7. Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Sociology and Social Research*, 17, 265–305.
8. Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252–264. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4.
9. Opatow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: An introduction. *Journal of Social Issues*, 46(1), 1–20. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00268.x>.
10. Fiske, S. T., & Tetlock, P. E. (1997). Taboo cognition: Toward a social psychology of the forbidden. *Journal of Social Issues*, 53(3), 1–38. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.78.5.853>.
11. Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
12. Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783.
13. Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (pp. 7–24). Nelson-Hall.
14. Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 23–45). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

SOCIAL DISTANCE TOWARD RUSSIAN NATIONALS IN THE COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS AFTER THE OUTBREAK OF THE WAR IN UKRAINE

Aleksandra Vučenović, Milica Jovičić

Independent University Banja Luka, Faculty of Education, Veljka Mladenovića 12E, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, vucenovic.aleksandra@mail.ru, milica.jovicic996@gmail.com

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 355.4(477):[911.3::327(100)

COBISS.RS-ID 144520193

DOI: 10.63395/STEDJournal0801006V

Received: 23 March 2026.

Revised: 14 May 2026.

Accepted: 25 May 2026.

Published: 29 May 2026.

<https://stedjournal.com/>

Corresponding Author: Aleksandra Vučenović, Nezavisni univerzitet Banja Luka, Pedagoški fakultet, Veljka Mladenovića 12E, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, vucenovic.aleksandra@mail.ru

---

Copyright © 2026 Aleksandra Vučenović & Milica Jovičić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

Citation: Vučenović, A., & Jovičić, M. (2026). Adolescence and Social Media: Psychosocial Risks and the Role of the School System in Prevention. *STED Journal*, 8(1), 38-48.

ABSTRACT

This paper presents a comparative social-psychological analysis of social distance among citizens of five Western Balkan countries (Bosnia and Herzegovina, Serbia, Montenegro, North Macedonia, and Croatia) toward citizens of Russia following the escalation of the armed conflict in Ukraine. Utilizing a comparative sample, a methodologically modified version of the Bogardus Social Distance Scale was administered using a forced-choice design of dominant preference, thereby adapting the measurement instrument to a nominal level. The significance of regional differences and the intensity of the association were verified through appropriate statistical data analysis. The findings indicate a pronounced regional polarization and stable differences in the dominant cognitive categorization of the outgroup, depending on the specific sociopolitical and historical context of the home country. **Keywords:** social distance, modified Bogardus scale, forced-choice design, Western Balkans, armed conflict in Ukraine, intergroup relations.

Keywords: Social distance, Bogardus scale, Western Balkans, armed conflict in Ukraine.